

**SIĞIR KARACİĞERİNDE GÖRÜLEN
ECHINOCOCCUS MULTILOCULARIS LEUKART, 1863
(= E. ALVEOLARIS KLEMM, 1889) VAK'ASI**

Prof. Dr. H. Şilkrü OYTUN

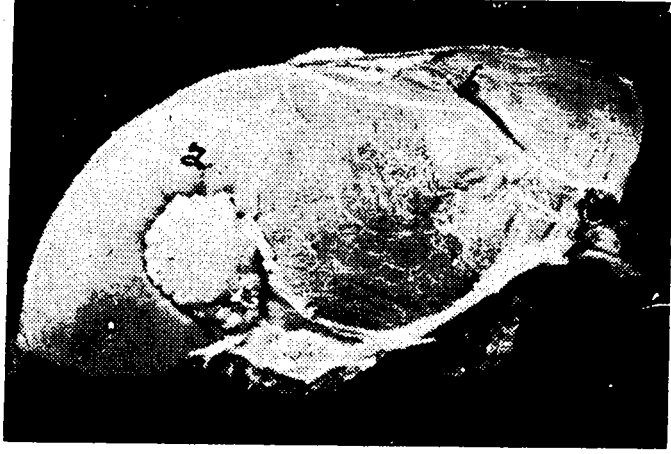
I

İlk önce *R. Rausch* ve *E. L. Schiller*'in Alaskanın Kuzey adalarında, daha sonra *H. Vogel*'in Hamburg Tropen Enstitüsünde, yaptıkları araştırmalara nazaran, ayrı bir tenya türünden mütevellit olduğu anlaşılan *Echinococcus multilocularis Leukart, 1863* larvaları, memleketimizde sığır ve manda'ların karaciğerinde rastladığımı, 1945 senesinde yayınlanan (Genel Parazitoloji ve Helminoloji) kitabımda (Sayfa : 271) belirtmiş, ancak yayınlışı hakkında ciddi bir rakkam vermek mümkün olmadığını kaydetmiştim. 1953 senesinde yayınlanmış olan aynı kitabımın ikinci tab'ında (Sayfa: 290) aynı izahatı vermekle beraber, Ankara ve Mersin mezbahalarında kesilmiş olan sığır ve mandalarda gördüğümü açıklamıştım. Netekim 1956 senesinde İstanbulda toplanmış olan VII. Türk Mikrobiyoloji Kongresinde Türkiyede *Hydatidose*'a dair yapmış olduğum bir tebliğde, görmüş olduğum bu iki olayı, tekrarlamak suretiyle nazarı dikkati celbetmek istemiştim. Muhtelif tarihlerde derslerimde ve diğer çeşitli münasebetlerle tarafımdan verilmiş olan bu izahatla bizde de insanlarda olduğu gibi, kasaplık hayvanlarımızda, bilhassa sığır ve mandalarda, *Echinococcus multilocularis Leukart, 1863* tenyasının larva şekillerinin görüldüğü anlaşılmış bulunmaktadır. Benden başka *Ü. Maskar* (1952) İstanbul mezbahasında bir sığır karaciğerinde, aynı paraziti görmüş ve Histo - patolojik muayenesini yapmıştır.

II.

Ankara Et - Balık kombina mezbahasında kesilmiş olan bir sığırın karaciğeri üzerinde 5 tane *Echinococcus multilocularis* larvasına tesa-

düf ettük. Aynı karaciğerde ayrıca iki tane de *E. granulosus* larvası (Cyste hydatique) vardı. Şu suretle her iki tenyanın larva şekilleri bir karaciğer üzerinde toplanmış olduğundan bir arada görmek ve tetkik etmek mümkündür. (Şekil 1) *E. multilocularis* larvasının makroskopik

Şekil: 1. Sığır karaciğerinde görülen *Echinococcus multilocularis* Leukart, 1863 (— *E. alveolaris* Klemm, 1889.) a - *E. multilocularis* b - *E. granulosus* larvası. Aynı karaciğerde her iki larva şekli görülmektedir.

şekli, gayet karakteristiktir. Karaciğer üzerinde görülen bu larvaların büyüklükleri değişiktir. En büyüklerinin çapı 6 cm. kadardır. Diğerlerinin çapları 2-5 cm. arasında olduğu görülmekte idi. Renkleri beyazdan ziyade sarı idi. Karaciğerin sathından dışarıya doğru fırlanmış bir demek çiçek veya karnebahar manzarasında idi. Soyulmuş bir mandalmanın küçük dilimleri gibi kesecikleri bir araya gelmiş üzerleri pürüzlü idi. Karakteristik Konglomerat görülmekte idi. (Şekil: 2) parazit karaciğer dokusunu içeriye doğru çökerterek kendisine yuva oymuştu. Kesildiği zaman ses veriyordu. İçerisi iyi pişmiş bir ekmek içine benziyordu. Görülen kabarcıklar boştu ve bir mayi ihtiva etmiyordu. Bağ dokusu kapsülü ile çevrilmiş olan bu keseciklerden (Alveollerden) ibaret olup parazitin ince gışaları farkedilmekte idi. Aynı karaciğer üzerinde görülen *E. granulosus* larvası (Cyste hydatique) in manzarası çok farklı idi. Biri 7, diğer 9 cm. çapında idiler. Renkleri beyazdı. Üzeri şeffaf ve düz bir gışa ile sarılmış olup içleri su ile (Kaya suyu) dolu oldukları belli idi. Kesildiği zaman bol miktarda kaya suyu aktıktan sonra bir meskenden ibaret olan bu larvanın beyaz gışası kolaylıkla dışarıya çıkmıştı. Alveoller yoktu. Büyük bir boşluktan ibaret

Şekil: 2. Sığır karaciğerinde görülen *Echinococcus multilocularis*. Daha yakından alınmış bir fotoğrafı. Karnabaha manzarasında karakteristik konglomerat görülmektedir.

olduğu görülüyordu. Bu suretle her iki tenyanın larva şekilleri bir birinden kolaylıkla tefrik olunmaktadır. Hariçten ve dahiliden çok karakteristik bir manzara gösterdiğinden dolayı, Histo - Patolojik muayeneye lüzum görmediğim ve yukarıda biri 1934 senesinde Ankara mezbahasında sığır karaciğerinde, diğeri 1935 senesinde Mersin mezbahasında manda karaciğerinde tesadüf ettiğimi bildirdiğim bu iki olaydan başka bu kere asistanım Yakup Ulukan'ın, Ankara Et - Balık Kombinasi mezbahasından tedarik ettiği bir sığır karaciğerinde gördüğüm ve yukarıda makroskopik olarak tavsif ettiğim *E. multilocularis* Leukart, 1863 larvası ile benim gördüğüm üçüncü vak'ayı teşkil etmektedir. Bu itibarla bu parazit memleketimiz hayvanlarında diğeri nevi gibi çoğunlukla görülmekte olduğu anlaşılmaktadır.

III.

Bu Parazit Alaska, Rusya, Bavyera, Fransa, Güney Avrupa ve bu arada memleketimizde görülmektedir. Esasen bu parazitin mevcudiyeti ilk defa insanlarda, sonrada hayvanlarda tesbit edilmişlerdir. Netekim memleketimizde de ilk önce *Kâmile Mutlu* tarafından Konyadan gelmiş olan bir erkek otopsisinde karaciğerinde tesbit ederek ilk neşriyatı 1939 senesinde yapmıştır. *Kâmile Mutlu*'dan başka bir çok Türk araştırmacıları memleketimizin muhtelif bölgelerinden gelmiş olan hastalarda bu parazite rastlamışlar ve çeşitli mecmualarda gerekli

yayınlarında bulunmuşlardır. Bu yayınlara göre bu güne kadar memleketimizde insanlarda tesadüf edilerek yayınlanmış olan *E. multilocularis* (*E. alveolaris*) olaylarının yekûnu 11 i bulmuştur. Son zamanlarda Ankara Tıp Fakültesi Patoloji Enstitüsünde tesadüf edilerek, tıbbî bir müsamerede tebliğ edilmiş henüz yayınlanmayan 5 vak'ayı hesabetliğimiz takdirde, memleketimizde görülen olayların adedi 16 ya kadar yükseldiği görülmektedir. Daha önceki yazılarımda belirttiğim gibi diğer bazı memleketlerde olduğu şekilde, memleketimizde de parazitî muayyen bir bölgesi yoktur. Türkiyenin batı hududundan (Edirne) doğu hududuna kadar (Kars) yayılmış olduğu müşahede olunmaktadır. Durum insanlarda bu şekilde olduğuna göre, memleketimiz hayvanlarında aynı şekilde olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Son senelerde yapılmış olan araştırmalara nazaran *E. multilocularis* Leukart, 1863 tilkilerle mahsus bir tenyadır. Tilkilere başka köpek, kedi, kurt, çakal ve buna benzer daha bir çok et yiyenlerin barsaklarında görülmektedir. Bu tenyanın arakonakçuları, bilhassa tarla fareleridir. Tilkiler, tarla farelerinin iç organlarında teşekkül etmiş olan larvaları yemek suretiyle parazitî yetişkin şeklini yani tenyasını kazanırlar. Parazite yakalanmış tilkilerin gaitasıyla dışarıya çıkan yumurtalarla telvis edilen otlar, yeşillik ve sair çığ olarak yenilen maddelerle insan ve çeşitli evcil hayvanların karaciğer ve diğer iç organlarında *E. multilocularis* Leukart, 1863 teşekkül etmektedir. Şimdiye kadar memleketimizde tesbit edilmiş olan 11 vak'anın, yalnız köylülerden ibaret olması ve larva şeklinin şimdiye kadar hiç bir şehirlide görülmemiş olması keyfiyeti de şayanı dikkattir. Bu bize köylülerde, kırlarda daha fazla görülen tilkiler ve buna benzer diğer et yiyen hayvanların daha önemli bir rol oynadıklarını göstermektedir.

IV.

Bu kere Ankara Et Kombinası mezbahasında kesilmiş olan bir sığırın karaciğerin tesadüf ettiğimiz *E. multilocularis* Leukart, 1863 larvasının Histolojik muayenesini yaptırdık. Bu işi de, bu parazitî memleketimizde ilk defa görmek ve tesbit etmek şerefini kazanmış olan Sayın Prof. Dr. Kâmile Mutlu'nun Enstitüsünden rica ettik. Sayın Prof. Mutlu büyük bir alâka ile ricamızı kabul etti. Ve lütfettikleri raporun önemli kısımlarını ve neticelerini burada aynen kaydetmekle iktifa ediyorum.

«Makroskopi : Parça sathında ortalama 2 cm. çapındaki bir saha-

toplu iğne başından nohut tanesine kadar değişen büyüklükte, sarımsak renkli müteaddit kabartılar dikkatli çekmiştir. Kesilirken sert ve kırıltılı olup, kesik yüzünde kurt yemiş tahta görünüşü barizdir. Kabartılar hizasının gayri muntazam kistik teşekküllerinden ibaret oldukları; seffafımsı sarımsı ve sertçe kitleler ihtiva ettikleri görülmüştür. Bunların arasını sert sklerozon bir doku işgal etmektedir.

Mikroskopî : Kistik teşekküller biri biri üzerine katlanmış kitin lamelleri ile işgal edilmiştir. Çevreleri kronik iltihabi granülasyon odakları ile infiltrate olup, infiltrasyon kâh yabancı cisim dev hücrelerini kâh langhans tipini andıran dev hücrelerine de maliktir. Bunlar arasında işgal eden yerlerde kollagen fibril artımı ile müterafik skleroz hücreleri gelmiştir. Ötede beride muhtelif büyüklükte nekroz odakları ve bunlardan geniş olan bazılarında kalsiyum birleşikleri birikintileri vardır.

Aynı vasıfta iltihapla kuşatılmış ve kitin lamelleriyle işgal edilmiş safra yolları kısmen genişlemiş olup, duvarlarındaki koruma epitelini bazı yerlerde pseudostratifliye bir yapı kazanmıştır.

Teşhis : Karaciğerde Alveolarechinococcus. İltihap tesiriyle safra yolları epitelinde Metaplasie.

Kıymetli yardımlarından dolayı Sayın Prof. Dr. Kâmile Mutlu ile fotoğraflarını çekirmek suretiyle işimizi kolaylaştıran sayın Prof. Dr. Muharrem Köksal'a burada teşekkürü borç bilirim.

V.

1. --- Son senelerde *E. multilocularis Leukart, 1863*'in biyoloji ve morfolojisine dair yapılmış olan araştırmaların neticeleri açıklanmıştır.

2. --- Şimdiye kadar memleketimizde sığır ve mandalarda tesbit edilmiş olan olaylar, bu arada insanlarda görülen olayların özeti yapılmıştır.

3. --- Sığır karaciğerinde görülen *E. multilocularis Leukart, 1863* larvasının yaptığı mikroskopik değişiklikler incelenmiştir. Bilhassa dış görünüşü ile bu parazitin larvasını tanımak mümkün olduğu ve *E. granulosus Batsch, 1796* larvasından kolaylıkla tefrik etmek mümkün olduğu anlaşılmıştır.

4. --- Mikroskopik değişiklikler arasında meydana getirdiği iltihap tesiriyle bilhassa safra yollarında, epitel hücrelerinde *Metaplasie* görüldüğü ve karaciğerde görülen diğer değişiklikler hakkında bilgi verilmiştir.

Ankara, 10/Mart/1959

VI.

- Akgüder, K. R., Töhsinoğlu, M. (1955)** : Yeni bir Echinococcus alveolaris vakası. Türkiye Tıp Encümeni Arşivi, 4 (23): 100-104.
- Arel, F. (1936)** : III. Congrès international de Pathologie Comparée. T. II.
- Arel, F. (1944)** : Bir karaciğer alveoler ekinokoküsü vak'ası. İst. Ü. Tıp Fk. Mec. (4): 4053-4060.
- Borçbakan, C. (1945)** : İnsanlarda Hydatik kistleri. Ankara.
- Çambel, P. (1938)** : American Pathology, T. 27/3.
- Maskar, Ü. (1952)** : Türkiye'de sığır karaciğerinde ilk defa tesbit edilen bir Echinococcus alveolaris vak'ası üzerine. İst. Ü. Tıp Fk. Mec. 15 (2) : 516-524.
- Mutlu, K. (1939)** : Türkiye'de ilk defa tesadüf edilen ve şimdiye kadar tanınmamış bir şekil gösteren karaciğer E. alveolaris vak'ası. Sıh. Mec. 15 (96) 640-650.
- Mutlu, K. (1945)** : Merkezi Anadolu Echinococcus vaziyeti. VIII. Ci. M. T. Kong.
- Mutlu, K., Yazgan, S. (1951)** : Bir E. alveolaris vakası ve memleketimizde neşredilen vak'alar üzerinde kritik. Anadolu Kliniği, 17 (4) : 145
- Oytun, H. Ş. (1945)** : Genel Parazitoloji ve Helmintoloji. Ankara. Y. Z. E. 1. Tab. .
- Oytun, H. Ş. (1953)** : Genel Parazitoloji ve Helmintoloji. Ank. Ün. 2. Tab'ı.
- Oytun, H. Ş. (1956)** : Türkiye'de Hydatidose. VII. T. Mikrobiyoloji Kongresi. 20-24 Eylül 1956. İstanbul.
- Oytun, H. Ş. (1959)** : Hydatidose'a dair sorulan sorular Vét. Hek. Der. S. 152-153.
- Oytun, H. Ş. (1957)** : Hydatidose in der Türkei. Zeitschrift für Tropenmedizin u. Parasitologie. Bd. 8. Heft 1/2.
- Oytun, H. Ş. (1958)** : Tıbbi parazitoloji. Ank. Ü. Tıp Fk. Neşriyatı.
- Rausch, R. and Schiller, E. I. Studies.** On the helminth fauna of Alaska. XXV. The ecology and public health significance of Echinococcus sibiricus Rausch and Schiller. 1954 on St. Lawrence Island Paras. 46. 395-419/956.
- Sağlam, T. (1935)**: Wiener Archives. Bd. 27.
- Sağlam, T. (1936)** : III. Congrès International de Pathologie Comparée. Tome 2.
- Saraçoğlu, K. (1955)** : Akciğer süpürasyonunu taklit eden kist hidatik vak'aları. Hastahane, 9 (10) 328-335.
- Sarkadioğlu, H. (1948)** : Karaciğerde E. alveolaris vak'ası. T. Mikrobiyoloji dergisi 1 (4) : 260-261.
- Tansel, D. (1947)** : İki alveoler ekinokok vak'ası. İst. Ü. Tıp Fk. Mec. 10 (4): 306-308.
- Vogel, H. (1955)** : Beobachtungen über einen alveolären Echinococcus bei Süddeutschen Wildtieren. Revij berica de Parasitol. Granada.
- Vogel, H. (1955)** : Über den Entwicklungszyklus u. die Artzugehörigkeit des europäischen Alveolarechinococcus D. Med. W. 80. 931-932.
- Vogel, H. (1957)** : Über den Echinococcus multilocularis Süddeutschlands J. Z. Trop. Paris. Bd. 8 Hft. 3.
- Yaşarol, Ş. (1956)** : Köpeklerimizde E. granulosus (Batsch, 1788) Rudolphi, 1805 üzerindeki araştırmalar. Ankara, 1956.